

u razgovoru i poukom; indirektno, kroz propovijed i ispovijed, ili i preko drugih: iz njihove okoline i obitelji. Osobito je važno, da nam tom prilikom dođu na ispovijed. Može im to biti spasonosna karantena. I njima, — ako se spremaju natrag u inozemstvo, — i selu, — ako u njemu ostaju. A postane li koji od njih propagatorom nezdravih ideja ili novog, modnog i emancipiranog, stila života, treba sve učiniti, da u domaćoj okolini ostane što više izoliran. Treba selo, koliko je god moguće, imunizirati od infiltracije. Treba mobilizirati javno mišljenje sela ili župe protiv povratničkih propovjednika luksusa, moralnog laksizma, »novog« bračnog morala (ili, bolje, nemorala). Sve, dakako, sa strpljivošću, razboritošću i taktom. Bez pretjerivanja i bolesnog konzervatizma. Sa širinom, koja će i povratnicima imponirati svojom objektivnošću.

Dalje perspektive

Problem je, eto, i aktualan i težak, delikatan. Stavlja na našu pastvu nove, velike, zahtjeve. I, to se zna, ne će ga biti lako riješiti. Najmanje ovako općenitim i shematskim direktivama, kakve su iznesene u ovom članku.

Jasno je, da članak ni nema takvih, nerealnih, ambicija. Mi smo njim htjeli, kao i obično, samo upozoriti na problem. I probuditi pred njim interes i svijest odgovornosti među našim svećenstvom. Kako bi svatko od nas, — a osobito oni, koji se s njim na terenu susreću, — osjetio potrebu, da učini barem ono najmanje: što umije i zna. Ostalo je stvar kompetentnih crkvenih faktora i — pastoralnih specijalista. Ako igdje, ovdje su nam potrebni ljudi apostolskih inicijativa, studija i akcije!

Dr Č. ČEKADA

DON LORENZO PEROSI

(Uz 10. godišnjicu smrti)

Koncem prošloga stoljeća na polju crkvene glazbe u Italiji zasjala su tri velika imena. Tri uzor-svećenika dominirala su ne samo u Italiji nego i u svjetskoj liturgijskoj i duhovnoj glazbi sve do pedesetih godina našega stoljeća. To su bila tri skladatelja, dirigenta, reformatora, koji su živo i veoma aktivno sudjelovali na obnovi crkvene glazbe vlč. gospoda: Lorenzo Perosi, Raffaele Casimiri i Licinio Refice. Od njih trojice prvi se rodio a posljednji je umro don Lorenzo Perosi.

Lorenzo Perosi rodio se u Tortoni 20. prosinca 1872. god. Prve početke u glazbi primio je od oca Josipa. Zatim glazbene nauke nastavlja na Akademiji sv. Cecilije u Rimu i na konzervatoriju u Milanu. Godine 1893. nalazimo ga u Regensburgu na školi za crkvenu glazbu kod F. X. Habberla i M. Hallera. Iza završenih nauka postaje zborovodnikom u sjemenišnoj crkvi u Imoli te u katedrali sv. Marka u Mlecima, gdje je primio i svećenički Red iz ruku patrijarha-kardinala Sarta, kasnijeg sv. Pija X g. 1898. papa Leon XIII imeovao ga je doživotnim dirigentom »Sikstinske Kapele«. Na toj odgovornoj dužnosti ostaje do smrti uz prekid radi bolesti od 1915—1923. g. Umro je 12. listopada 1956. god. Ove godine održane su mnoge komemoracije u Italiji i širom čitavoga katoličkoga glazbenog svijeta prigodom desetgodišnjice njegove smrti.

Cecilijanski pokret

Cecilijanski pokret ima za cilj obnoviti i pročistiti liturgijsku glazbu katoličke Crkve. Ime je dobio po sv. Ceciliji zaštitnici glazbe. Aktivnošću počinje drugom polovicom prošloga stoljeća. Pokret je u dvostrukom pravcu djelovao: 1. — pročistiti repertoare svete glazbe i 2. — zavesti u crkve pravu liturgijsku glazbu prema zahtjevima svetih obreda i kriterijima umjetničkih načela. Ponovno se uvodi gregorijanski koral, klasična vokalna polifonija, moderna polifonija te pročišćuju crkvene pučke popjevke na narodnom jeziku. Od instrumenata preporučuju se orgulje, ali neka budu na umjetničkoj visini. Orkestar se pripušta samo uz odobrenje ordinarija, i neka bude na ukras svetih čina. U Regensburgu 1874. g. otvorena je posebna škola za crkvenu glazbu prema idejama cecilijanskoga pokreta. Ponos i dika škole bio je njezin učenik don Lorenzo Perosi. Cecilijanski pokret je utro put i »Motu Proprio« svetoga Pija X »kodeks« crkvene glazbe, te svojim smjernicama pripremio otvaranje još jedne veoma važne ustanove »Papinski Institut za svetu glazbu« u Rimu. Iz ovoga rasadnika — iz centra kršćanstva — šire se svijetle zrake miomirisa istinite crkvene glazbe širom katoličke Crkve po svem svijetu.

Crkvena glazba je dvostruka: 1. — liturgijska i 2. — duhovna. Prema smjernicama MP Pija X svetoga iz 1903. godine: — 1. — Liturgijska crkvena glazba jesu skladbe, koje su tekstom, sadržajem i oblikom prikladne za upotre-

bu u svečanim liturgijskim obredima. — 2. — Duhovna glazba jesu skladbe inspirirane slobodnom vjerskom tematikom, ne služe za liturgijsku uporabu za priredbe i koncerte.

Don Lorenzo Perosi u obnovi crkvene glazbe

Doba kad je živio naš mladi glazbenik iz Tortone don Renzo, crkvena glazba je bila dostojna sažaljenja. Hladni vjetrovi duhovnog ravnodušja, pokvareni glazbeni ukus, nepovoljni uvjeti umjetničkog života kobno su snizili nivô glazbe u crkvama: gregorijanski koral je zanemaren, klasična polifonija napuštena radi teškoće u izvađanju i radi nerazumijevanja njezine važnosti za božanski kult. Glazba, koju su tada slušali po crkvama bila je okaljana, lažna, krivotvorena, bez duše i prazna.

Odabrani duhovi, pravi bogodani umjetnici dizali su se protiv iskrivljenja i profanacije sv. liturgije. S njima počinje ona blagoslovljena akcija istinitih štovatelja prave tradicije, koja je dovela do reforma sv. Pija X i liturgijske Konstitucije 4 Vatikanskoga Sabora. Lorenzo Perosi, od početka svoga glazbeno-umjetničkog života bio je pristaša i propagator ideja cecilijanskoga pokreta. Na prvom cecilijanskom kongresu za Italiju u Milanu 1880. godine među prvima nalazimo ime njegova oca. Tada naš mali Renzo već prima prve početke glazbene umjetnosti od svoga oca i postaje veliki štovatelj tradicije privezan uz atmosferu prave liturgijske glazbe.

Za vrijeme glazbenih nauka u Regensburgu mnogo je pisao u milanskom »Osservatore cattolico«. Slao je široke izvještaje o značajnim događajima glazbenog života u njemačkim katoličkim krugovima.

Prvi izvještaj od 19. I 1893. g. počinje značajnim riječima: »I prije svega priznajem da sam Talijan; Talijan koji je nesretnim prilikama stvari prisiljen da ide izvan kuće te upozna i uči ono što dade naziv »klasike« velikoj talijanskoj umjetnosti«. ¹⁾

Svakom zgodom slušajući svetu glazbu u savršenoj interpretaciji najboljih njemačkih crkvenih zborova njegova misao leti na jug u Italiju. Ta mu se umjetnička i čista radost pomuti kad se žalosno sjeti repertoara i niskog nivoa

¹ »E prima di tutto confesso di essere italiano; italiano per sgraziata condizione di cose e costretto ad andarsene fuori di casa per conoscere, per studiare quello che dette il nome di classica alla nostra grande arte italiana.«

svete glazbe u njegovoj domovini. »Zaista kad je zbor odgojen sa načinom, kad se pjeva jer se zna čitati, kad se pjeva a ne viče, kad se daje dolična vrijednost ovome dijelu liturgije, kad se njeguje, kad se nađe potrebno vrijeme za poučavanje, kad se pribavi učitelje, posljedica dolazi sama od sebe: lijepi obredi naše vjere popraćeni glazbom koja ih je dostojna« — »...le belle funzioni della nostra religione accompagnate da musica che ne è degna.«²⁾

Sa dubokom boli u duši završava jedno pismo: »Kato-lici, umjetnici, Talijani, ne zaboravimo da je onaj sjaj glazbe a to je gregorijanski koral imao kolijevku u Italiji. Ne zaboravimo da najmilija polifonija kao i veliki Palestrina jesu naša slava... Neka svjetovna glazba ustupi mjesto božanskoj i neka nam se više ne govori da su nas stranci morali pravedno koriti govoreći da Talijani ne poznaju, ne cijene svoje slave.«³⁾

Kao posljedica ove crkvene glazbe nastupio je indeferentizam u Crkvi: »Narod je postao gotovo nijem u našim obredima, narod je postao tuđ našim činomoljima, ne zanima se za liturgijske čine.«⁴⁾

Velika uloga što ju je Perosi odigrao u obnovi svete glazbe dvosturka je: 1. — kao reproduktivni umjetnik i 2. — kao skladatelj liturgijske glazbe.

1. — Kao »regens chori« u Imoli, Mletcima i Rimu sa repertoara je izbacio nevrijedne i bijedne skladbe a zamijenio ih djelima prave liturgijske glazbe. Opet je uveo gregorijanski koral u svoj njegovoj prostodušnoj, smjernoj i djevičanskoj ljepoti-molitvi; uzvišenu i veličanstvenu molitvu klasične vokalne polifonije te novim — najviše svojim — skladbama obogatio repertoar crkvene glazbene literature. Na repertoaru njegovih zborova nalaze se djela dostojna mjesta i svetih čina. Tko se ne sjeća svećanih obreda u crkvi sv. Petra u Rimu uz glazbenu pratnju veli-

² »Certo è che quando un coro viene educato con metodo, quando si fa cantare perche sa leggere, quando si canta e non si grida, quando si dà importanza a uesta parte della liturgia, quando la si coltiva, quando si dá il dovuto tempo di istruzione, quando si procurano i maestri, la conseguenza viene: le belle funzioni della nostra religione accompagnate da musica che ne è degna.«

³ »Cattolici, artisti, italiani, non dimentichiamo che quello splendore di musica che è il canto gregoriano ebbe culla in Italia. Non dimentichiamo che la prediletta polifonia, che quel grande Palestrina sono gloria nostra... Ceda la mondana musica il posto alla divina e non ci dica più che gli stranieri abbiano da muoverci quel giusto rimprovero dicendo che gli italiani non conoscono, non stimano le loro glorie...«

⁴ »Il popolo si è fatto pressochè muto nelle nostre funzioni, il popolo è divenuto estraneo ai santi uffici, non si interessa più dell'azione liturgica.«

kana polifonije i samog Perosija! Glazba postaje vjerni pratilac i tumač uzvišenih obreda katoličke svečane liturgije.

2. — Perosi je i kao skladatelj dao svoj veliki udio u obnovi svete glazbe. Bio je najveći i najjači među obnoviteljima koji su nastojali naše crkve osloboditi od jakog utjecaja svjetovnih skladbi, opernih arija te ih vratiti tradicionalnom stilu. Napisao je oko tridesetak misa, dva requiema, preko 150 moteta... U njegovim djelima cilj mu je bio, da trgne svijet od indiferentizma, od svakodnevnih nevolja i podigne ga prema Bogu, da uvijek ostane u što življem duhovnom dodiru s vjernicima.

Kontrapunkt, ponos i slava polifoničara iz »zlatnog doba« — »aetas aurea« — svete glazbe u Perosijevim motetima i misama ima sasvim neki novi izgled, kod njega kraljuje naravna i lijepa melodija. »Novost i posvemašnja čarobna tajna — piše jedan suvremenik — ovoga novog perosijanskog oblika sastoji se u tome što on po prvi put u crkvama govori srcu ganutih slušača umjesto osjetljivoj mašti vjernika.⁵⁾

Kad malo bolje ispitamo Perosijeva djela moramo uvidjeti njihovu važnost u razvojnom toku svete glazbe. Ona su bila zaista nešto nova u katoličkim crkvama. Sam Perosi kaže: »Mnogo sam radio za Crkvu. Ali budući da ono što nas najviše zanima u crkvama jesu prije svega liturgijski obredi, držim da glazba sama po sebi ne bi smjela imati preveliku važnost, držim da ona mora pomagati a ne obuzeti pažnju... Zato sam nastojao raditi u glazbi, posebno svetoj, ne samo »in simplicitate cordis nego in simplicitate artis«... Duhovna glazba naših vremena koja je duga, koja postoji sama za se, koja pobuđuje ganuća sama za se, neka ne ometa svečane čine obreda — njezino je mjesto vani svetih obreda«. ⁶⁾ Ono što se u crkvi pjeva i svira mora biti potpuno odijeljeno od strasti svakodnevnog života. Sveta glazba mora biti jasna, jednostavna, pristupačna, pouzdana: bez ikakvih primjesa tehničkog virtuoziteta.

⁵⁾ »L'innovazione e tutto il segreto incantevole di questa nuova forma perosiana consiste in ciò che essa parla per la prima volta nelle chiese al cuore degli uditori commossi, piuttosto che all'immaginazione emotiva del credente.«

⁶⁾ »Ho lavorato molto per la Chiesa. Ma siccome nelle chiese ciò che importa sono sopra tutto le funzioni liturgiche, credo che la musica non vi debba avere grande importanza per se stessa, credo che debba aiutare, non assorbire l'attenzione. Quindi nella musica propriamente sacra ho cercato di lavorare non solo »in simplicitate cordis ma in simplicitate artis«... La musica religiosa dei nostri tempi che abbia uno svolgimento lungo, che stia da se stesso, che susciti commozioni per se sola, non deve turbare gli atti solenni del rito — il suo posto è fuori della funzione.«

Oblik i stil

Broj Perosijevih skladbi na polju duhovne i liturgijske glazbe ulijeva poštovanje. Tačan popis svih njegovih djela je nemoguć. Ni sam Perosi ne bi bio u stanju da dadne tačan broj svojih kompozicija. U svim razdobljima umjetničkog života i stvaranja u radovima crkvenog stila ispoljava silnu nadarenost svoga duha te u mnogim djelima dostiže veoma velik domet. Neke mise sjaju kao nepatvoreno drago kamenje: naravnost nadahnuća je usko sjedinjena sa savršenošću oblika, ozbiljnost tradicije prilagođena podneblju novih vremena.

Najbolja njegova djela nastajala su gotovo uvijek od jednog jedinog nutarnjeg poticaja. Tako misa za mrtve u tri muška glasa — jedna od najgenijalnijih iz prvoga perioda — bi napisana u »jedan dah« pod dubokim dojmom smrti učenika Ferruccio Menegazzija. Jednako, mnogo godina kasnije, misa sa snažnim dramatskim naglascima skladana je prvi trzaj boli poslije vijesti o smrti pape Leona XIII. I tu nalazimo Perosija iz najboljih stranica njegovih oratorija. (Neki govore da je ovu misu napisao kroz jednu noć. Pitali su maestra da li je to istina. On se nasmiješio i odgovorio: ne može se kroz jednu noć ni prepisati).

Vrtoglava i čudesna je bila njegova umjetnička plodnost. Puccini je jednom izjavio svome prijatelju vlč. Panicchelliju: »Više glazbe ima u Perosijevoj glavi nego u mojoj i Mascagnijevoj zajedno« — (»C'è più musica nella testa di Perosi che in quella mia e di Mascagni messe insieme«). Komponirao je instinktivno kao što je šetao, govorio... Kritika mu kao i Mascagniju priznaje izvanrednu stvaralačku impulzivnost, ali im u isto vrijeme podvlači pomanjkanje pažljivog, savjesnog i odlučnog ponovnog pregleda svojih kompozicija prije nego ih objelodane.

Njegova su mu djela otvorila put velikih uspjeha te širokog i dalekog poštovanja, ali su mu pribavila i još mnogo više neprijatelja među upraviteljima svetog pjevanja po talijanskim crkvama.

Osnovna značajka Perosijeve glazbe jest: široka, talijanska raspjevana melodija. Kao u oratorijima tako i u misama možemo se lako susresti s raznolikim odsjevima duše: od šutljive, sjetne, ojađene melodije iz »Dies irae«, drage pjevnosti iz »Kyrie« iz »Secunda Pontificalis« te preko slatke melodije iz »Kyrie« Cerviane preko bogate ljestvice

boja i naglasaka do bistre i čvrste pjevnosti »Resurrexit« iz »Eucharistica« do zanosne i tople potvrde u »Et in Spiritum Sanctum« iz »Prima Pontificalis«.

Perosijeve melodije zvučnog lelujanja i uzbudivog sadržaja jesu široke razvojne linije. Imaju sve odlike savršenog vokalnog stila: u tome su smislu iz raskošnog doba talijanske melodije. Najčešće se pojavljuju uz pratnju orgulja, ali i kad su izvezene polifonijskim tkivom njihovo melodijsko obilježje uvijek je netaknuto. Modulaciju veoma rijetko upotrebljava.

Uza sve što je njegova glazba usko vezana s velikim polifoničarima a harmonijski razvoj uvijek ozbiljan i pametno izjednačen, upotrebljava i sredstva moderne harmonije. Dosta je i samo letimično prolistati neke stranice njegovih djela i vidjeti bogatstvo i snagu perosijskih harmonija: završetak »Dies irae« iz mrtvačke mise; »Ex Maria virgine« iz mise Creviane . . .

Promatrajući harmonijsko-melodijski stil Perosijeve glazbe zapažamo kako je jako i razumno urezan trag grgurskih napjeva u svim glazbenim oblicima. Grgurske napjeve često upotrebljava doslovno, kao na pr. u misama: »Te Deum laudamus«, »Secunda Pontificalis«, »Benedicamus Domino« itd. Ali često kod drugih tema melodijska osnova izlazi iz grgurskih napjeva a u kadencama se zamjećuje srodnost sa starocrkvenim ljestvicama. U Perosijevim melodijama i njihovoj obradbi ima ponešto i romantizma. U homogenom i čvrstom stapanju grgurskih napjeva i romantizma pokazuje se ličnost maestra i universalnost njegova stila. Povezanost melodijoznosti i naravnosti izražaja te prirodni i razboriti nagon ujednačenosti i izrezbarenosti bit su Perosijevih zdanja. Sve su mise napisane za zbor i orgulje. Orgulje je smatrao podjednako važnima kao i zbor u djelovanju boja i zvučnoj snazi. Počujmo bilo koji odlomak iz mise i uvjerit ćemo se u važnost dionice orgulja: one stvaraju temelj i pozadinu kompozicije. Često puta orgulje dijalogiziraju sa zborom: jednu frazu orgulje započnu a zbor nastavi ili obratno. Zato orguljaška dionica traži jaku i zrelu tehniku a osobito vještinu u registraciji i fraziranju.

Zbor tretira na tri načina: 1. — polifono, gdje glasovi u imitacijama slijede jedan za drugim i isprepliću se prema klasičnim pravilima polifonije; 2. — prvi glas preuzima najvažniju dionicu a ostali ga podržavaju stvarajući poza-

dinu prema pravilima harmonije; 3. — svi se glasovi ujedine i pjevaju »unisono« istu melodiju. Živa i naravna mašta skladatelja sva tri načina upotrebljava u jednoj te istoj misli.

Osobna spontana pojava u Perosijevim misama jest široka upotreba kontrasta između zbora i solista. Gotovo u svakoj misli možemo se susresti s izmjenjivanjem »tutti« i »soli«, što nas podsjeća na »concerto grosso« s ugodnim izmjeničnim slijedom »ripieni« i »concertino«. Često puta mjesto čitavoga zbora pjeva samo nekoliko najboljih pjevača i tako dobivamo dojam nekog živog i oduševljenog razgovora između četiri glavne dionice. Njihove rečenice slijede i slijevaju se u homogenu i uvjerljivu cjelinu.

Kad se pjevački zbor, uz jaku podršku orgulja, raspjeva, dobiva se osjećaj kao da su svi solisti. Perosijeva duša pjeva: velike, široke, raspjevane talijanske melodije, koje su pune duše. Oblik pod kojim se očituje njegovo nadahnuće uvijek je logičan, jasan i uvjerljiv iz kojega zrači prava glazba. Teče bez razvučenosti, bez nekorisnih i opasnih skretanja.

Svećenik — umjetnik

U 17.20 sati 12. listopada 1956. ugasio se ovozemni život velikog maestra crkvene glazbe. Dva mjeseca iza toga nadnevnika bio bi navršio 84. godinu života. Ugasio se vedro i brzo, kako pišu izvjestitelji u novinama. Ušao je u svjetlo Božje »Intra in Paradisi semper amoena viventium...« kako veselo pjeva divnom melodijom izvanredne ljepote u svome »Transitus animae«, nadahnivši se na »Il Paradiso« bl. Angelika. Njegov je prelaz u vječnost bio sladak, dostojan svećenika.

Antonio Fogazzaro — poslije jednog susreta s maestrom — piše »neiskazana je radost što je osjećaš kad govoriš s čovjekom koji ima duh Božji«. ⁷ Ovim je riječima htio reći: ne možemo razumjeti Perosijevu glazbu ako ne osjetimo njegovu živu vjeru. Govori se da je maestro rekao: Ljudi mojega vremena ne će da slušaju sv. Evandjelje, nastojat ću da ga slušaju u glazbi«. ⁸ Netko je upitao maestra da li je on zaista izrekao te značajne riječi i kojom

⁷ »È inenarabile la gioia che si prova a parlare con un uomo che ha lo spirito di Dio...«

prigodom. Perosi je odgovorio: »Ne sjećam se da li sam to ikada izjavio, ali uistinu izražavaju moju svećeničku nakanu«. ⁹

Ovdje, upravo na ovome mjestu moramo spomenuti i istaknuti intervju što ga je dao 1902. godine torinskome novinaru: »Ono malo što sam sposoban učiniti sve dolazi od nadahnuća, što mi ga daje vjera. Moja vjera jest moj život: kad razmišljam o njezinoj veličini i ljepoti zanese me i moram ovo ushićenje izraziti jezikom koji mi je naravan tj. glazbenim notama. Ja nastavljam raditi ono što sam činio već od prvog dana tj. primijeniti tehničko znanje i zrelost da što bolje pjevam hvale Gospodinu. I zasluga što je stičem i radi čega sam mu neizmjereno zahvalan jest kada vidim da narod, misleći da meni plješće, plješće — zapravo — riječima i činima Božjim u prijevodu što sam ga ja nastojao učiniti« — »... applaude, in fondo, le parole ed i fatti divini nella traduzione che io mi sforzo di farne«. ¹⁰ Nikakvo drugo razlaganje ne bi bolje ocrtalo fizionomiju svećenika-umjetnika od ove izjave u novinama tada potpuno bezbožne Italije, koji svaki osjećaj i svaki moment svoje umjetnosti smatra sredstvom da može bolje služiti Bogu. I to nam je potpuno jasno, kad shvatimo i spojimo duh molitve s miomirisom i jednostavnošću grgurskih napjeva što lebdi nad njegovim najjednostavnijm stranicama crkvene glazbe kao i nad najveličanstvenijim i najodgovornijim melodijama u oratorijima i vokalno-simfonijskim pjesmama.

Za njega je vjera bila život i radi toga su i lica u njegovim oratorijima bila »živa«. Don Lorenzo je osjećao bit i dramatičnost evanđeoskog teksta i zato ga bira za svoja libreta uz pomoć mecene kardinala Sarta, koji mu je jednostavno izdiktirao uvod u oratorij »La Trasfigurazione«. Krist je u njegovim oratorijima izrazito »živ«: bilo da izgovara žalosne riječi u »Passione«, bilo da poziva Lazara nek

⁸ »Gli uomini del mio tempo non vogliono ascoltare il Vangelo: cercherò di farlo ascoltare in musica.«

⁹ »Non ricordo di averla mai pronunciata; ma certamente esprime il mio proposito sacerdotale.«

¹⁰ »Quel poco che io sono capace di fare mi viene tutto dalla ispirazione che mi dà la religione. La mia fede è la mia vita: quando ne contemplo la grandezza e la bellezza me ne esalto ed ho bisogno di esprimere questa esaltazione con il linguaggio che mi è naturale, cioè con le note musicali. Io continuo a fare quel che ho fatto fin dal primo giorno, cioè ad applicare lo studio tecnico e la maturità a cantar meglio che posso le lodi del Signore. E il merito che ottengo, e di cui gli sono infinitamente grato è di vedere che il pubblico, mentre crede di applaudire me, applaude in fondo, le parole ed i fatti divini nella traduzione che io mi sforzo di farne.«

iziđe iz groba, bilo da ponavlja strašne riječi iz »Giudizio Universale«, slavna je njegova slika u raspjevanom praskozorju Uskrsa a bolno nagnuta nad ljudskim bijedama u ozdravljenju opsjednutoga iz oratorija »La Trasfigurazione«.

Divna je i značajna mala epizoda iz godine 1897. Bilo je to u Milanu poslije jedne izvedbe njegova oratorija »La Passione«. Jedan od prisutnih — još pod živim utiskom izvedbe — rekao je: »Maestro, Vi morate uglazbiti čitavi Kristov život«. Don Renzo je dogovorio u prostodušnosti svoje duše: »Vito per questo — Za to živim«.

Ništa hladnoga, ništa akademskoga nema u djelima Perosija: tu je proživljena stvarnost gledana očima žive vjere. Njom je zadojen još iz ranog djetinjstva u kući gdje je vjera bila načelo života a glazba sredstvo molitve. Već u trinaestoj godini života dolazi na ideju da napiše oratorij čitajući Jephte od Carissimija. Kao četrnaestgodišnjak hođočasti u Rim i na koljenima predaje Sv. O. papi Leonu XIII svoje prve skladbe i obećaje — sa suzama na očima — da će svoj život posvetiti svetoj crkvenoj glazbi. Susret s Luigi Orione, boravak u opatiji Montecassino gdje proučava grgurske napjeve »juxta codicum fidem«, proučavanje Palestrine i klasika u Regensburgu, susret s kardinalom Sartom te umjetničko ravnanje s »Cappella Marciana« isto toliko su etape njegova umjetničkog obrazovanja kao i njegova duhovnog života. Vlč. don Orione, dragi prijatelj maestra, objavio je dva pisma veoma mladog Perosija ocu, gdje dokazuje izvor i razvoj njegova svećeničkog zvanja.

Poslije završenih glazbenih nauka i kad je već stekao ugled među talijanskim glazbenicima, kardinal Sarto ga je zaredio za svećenika u rujnu 1895. Uvijek je ostao vjeran svojim umjetničkim shvaćanjima kao i svome svećeničkom Redu. S osjećajem intenzivne nostalgije sjećao se svoje prve sv. Mise, što je odslužio u loretskoj bazilici. Kad su ga poslije dugo godina molili da im napiše motet za »Svetu kuću«, napisao je »Tota pulchra« za četiri glasa kao zahvalu bl. dj. Mariji za onaj nezaboravni dan.

Tko je ikada imao sreću da prisustvuje svetoj Misi što ju je služio pok. maestro morao se diviti njegovoj pobožnosti i pažnji da tačno izgovori sve riječi. Kad je umro P. Mascagni, s kojim su ga vezale velike prijateljske veze, želio je služiti sv. Misu uz mrtvoga prijatelja. U prostorijama »Hotel Plaza« s osvjetljenim mrtvačkim odrom, na malom

improviziranom oltaru naš vlč. Renzo ganut izgovarao je riječi sv. Liturgije sa dubokim pietetom: pro anima famuli tui Petri... uz ponizni i tihi šapat molitava nekoliko č. sestara. Kad je završio sv. čin, prije nego se udaljio rekao je: »Ecco... tutto passa, la gloria e i successi. Resta solo la preghiera«. — »Eto... sve prolazi, slava i uspjesi. Osta- je samo molitva«.

Taj isti dan kad se vratio kući želio se što dulje zadržati u molitvi i u duhovnom uzdignuću svirao je na glasoviru, kao što je učinio i još prije na dan smrti drugog svog prijatelja, skladatelja Rikarda Zandonai, misu za mrtve od Anerija.

Ovdje bih htio citirati i svjedočanstvo njegova prijatelja vlč. don Teodora Onofrija: »Perosi je bio ne samo svećenik neporočna života nego i svećenik iskrene i duboke pobožnosti. Svaki dan — sve dok nije bio spriječen bolešću — služio je svetu Misu uloživši u nju jedan cijeli sat, uključujući pripravu i zahvalu, jer ga je, znao je reći, tako naputio sveti Pijo X. Svaki dan čim bi ustao (ustajao je veoma rano) dugo je molio. Uređujući osobno svoju sobu, molio je razne liturgijske molitve, jedanput na jednom a drugiput na kojem drugom živom jeziku. Božansko oficije je čitao sa sabranošću koja uzdiže. Uveče je s ukućanima predmolio kronicu. Na put je sa sobom uvijek nosio Novi Zavjet za duhovno čitanje i razmatranje u slobodnim časovima«. ¹¹ Prikaz Perosija kao svećenika i umjetnika ne bi bio potpun kad ne bismo spomenuli ukratko njegovo osobito poštovanje i ljubav prema Sv. O. papi. Često je spominjao kako mu je Providnost udijelila osobnu milost, da je mogao služiti petorici Sv. O. papa, »ali tko zna — nado- dao bi — da li sam mogao odgovoriti tolikoj milosti« (Ma chi ssà — soggiungeva — se ho potuto corrispondere a tanta grazia«). Veoma rado je govorio o svojim pet papa. Leon XIII ga je imenovao doživotnim dirigentom Sikstinske Kapele. Njemu je posvetio svoj najpopularniji oratorij »La Resurrezione di Cristo« — Svetom Piju X, svome meceni,

¹¹ »Perosi fu non solo sacerdote integerrimo ma anche di sincera e profonda pietà: ogni giorno, finche non fu impedito dalla malattia, celebrava la sua Messa impiegandovi un'ora, preparazione e ringraziamento compresi, »perche — soleva dire — questa era la esortazione di san Pio X«; ogni giorno, appena desto (e si alzava sempre per tempissimo) pregava lungamente; mentre personalmente metteva in ordine la sua camera, recitava varie orazioni liturgiche, ora in una, ora in un'altra lingua moderna; diceva Divino ufficio con edificante raccoglimento: la sera guidava il Rosario in famiglia; nei suoi viaggi portava con sè sempre il Nuovo Testamento, che nei momenti liberi leggeva e meditava...«

posvetio je kantatu Imakulati »Dies iste«. — Benediktu XV neizdani oratorij »In diebus tribulationis«, napisan pod bolnim dojmom prvoga svjetskog rata. — Piju XI posvetio je »Missa Redemptionis« za osam glasova i svečani »Te Deum« za zaključenje svete godine 1933 (tisuću devetsto godišnjica našega Otkupljenja). — Piju XII »Missa« u šest glasova i nekoliko moteta. Za osamdeseti rođendan maestra papa Pacelli lično je prisustvovao izvedbi oratorija »Natale del Redentore«. Poslije izvedbe izrazio je svoje veliko divljenje i ljubav prema svome glazbeniku: a kao odgovor čuo je iz usta maestra riječi ganute zahvale. Na povratku kući one večeri don Lorenzo je bio izvanredno zadovoljan. Kao što se redovito događalo kad je bio raspoložen, zaboravio bi se te bi dugo i dugo pričao, kako se na početku ovoga stoljeća — dok je Rimom vladao mir — u svojim mladim godinama upoznao sa don Eugenijem Pacelli i s njime napravio mnogo ugodnih izleta i šetnja.

Piju XII htio je iskazati poštovanje umjetnosti don Lorenza u glasovitom govoru o glazbi 1944. g. i u pismu što mu ga je uputio za pedesetgodišnjicu vodstva Sikstinske Kapele. U pismu se nalazi najveća pohvala za umjetnost Perosijevu, koji »marljiv i oštrouman tumač kršćanskih Tajni, znao je podignuti osjećaje vjere u dušama vjernika pripremajući ih da prime poticaje božanske milosti«. ¹²

Dugi niz godina prije ovoga velikog priznanja Sv. O. Pija XII imamo svjedočanstvo prvih velikana glazbenog svijeta o izvanrednoj veličini umjetnika i svećeničkoj duhovnosti Perosijeva genija. Romain Rolland govorio je svojim pariškim prijateljima da s glazbom Perosija »dolazi val proljeća iz Italije« — (»un'ondata di primavera arriva dell'Italia«). Arigo Boito ga naziva »bezazleni s punim rukama« — (»un innocente dalle mani piene«), Mascagni nalazi u »Resurrezione di Cristo« »orkan svijetla i glazbe« — (»un uragano di luce e di musica«). Bila su vremena kad se u Italiji nije obazrivo pisalo o onima koji su oblačili svećeničko odijelo. Ali nitko nije mogao ništa dobaciti malome svećeniku »pretino prodigio« koji je naprosto uglazbio Evandjelje.

Mo. Anđelko MILANOVIĆ

¹² »studioso e sagace interprete dei misteri cristiani, ha saputo suscitare sentimenti di fede nell'animo dei fedeli disponendoli anche a ricevere gli impulsi della divina grazia.«